

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ ЯК ОСНОВИ ЇХ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ

У статті висвітлюється проблема правової освіти та виховання дітей з особливими освітніми потребами як основи формування їхньої правової культури та особистості.

Ключові слова: правове виховання, підлітки з інтелектуальними порушеннями, правова культура, спеціальна школа.

The article highlights the problem of legal education and upbringing of children with special educational needs as a basis for the formation of their legal culture and personality.

Key words: legal education, teenagers with intellectual disabilities, legal culture, special school.

В даний час все більше уваги приділяється проблемам правової освіти дітей з особливими освітніми потребами. Це пояснюється двома основними причинами: необхідністю розглядати правову освіту, як безперервний і систематичний процес протягом усього періоду шкільного навчання і ступенем засвоєння елементарних правових знань, умінь і навичок в найбільш сприятливий період емоційної взаємодії дитини із суспільством

Ретельна розробка та розгляд проблеми правового виховання учнів почалася у 80-х роках ХХ століття з впровадженням у навчальні заклади нового предмета – правознавства. У проблематиці нашого кваліфікаційного проекту певний інтерес викликають наукові пошуки вчених-педагогів Бадахова С.К., Барило Т.М., Бармак М.С., Бермана В.К., Ваулина Т.Г., Воронова Б.А., Воєцької Т.В., Горобець Н.С., Головченка В.В., Гринь І.І., Давыдова В. В., Козубовської І.В., Матвиенко І.М., Митюнової І.Г., Мустаєва Ф. А., Нікітіна А.К., Оржеховської В.К., Оксамитного С.В., Обухова В.С., Суранчиева Г. Т. Твердохліб Л.П, Шевченко Я.С. та ін. Однак, проблема правового виховання школярів з порушеннями інтелекту у вітчизняній літературі майже не висвітлюється, а у закордонній до певної міри висвітлюється тільки в працях Пузанова Б.П., Кисліциної Т.В., Торхова, А.В., Царик І.А., Чернявської А.С. та ін.

Рішення даної проблеми вбачається в цілеспрямованому підвищенні рівня правової культури молоді, що сприятиме формуванню соціально-активної особистості, здатної правильно будувати взаємини з суспільством, державою, іншими людьми.

Дослідження за останні роки виявили найбільш характерні недоліки в роботі з правового виховання [4]:

- повна ізоляція правового виховання від повсякденної, практичної діяльності, що знижує ефективність роботи за трудовим, моральному, патріотичному, економічному, екологічному та інших напрямках виховання неповнолітніх;
- роз'єднаність різних відомств, провідних профілактичну роботу з неповнолітніми;
- неефективність профілактичної роботи в школах, середніх спеціальних освітніх установах, закладах соціального обслуговування.

Будучи одним з основних інститутів соціалізації особистості, загальноосвітній спеціальний заклад відіграє особливу роль і в процесі формування правової вихованості школяра, цілеспрямовано формуючи повноцінного члена суспільства, здатного орієнтуватися в правовому середовищі і діяти з повним усвідомленням відповідальності за свої рішення і дії [3].

Правова культура особистості тісно пов'язана з правосвідомістю і спирається на неї наступними компонентами: досягнутим рівнем правової свідомості, повноцінним законодавством, розвиненою правовою системою, ефективним незалежним правосуддям, широким спектром прав і свобод громадянина і їх гарантіями, міцними правовими традиціями, чіткою роботою правоохоронних органів, повагою законів і багатьом іншим, що визначає правову життя і правовий розвиток держави [2].

Правова культура особистості - це перш за все рівень знання права кожного громадянина, шанобливе ставлення до права, вміння застосовувати на практиці свої юридичні знання [2].

Процес формування правової культури неповнолітніх тісно пов'язаний з розробкою внутрішньої моделі правового виховання і навчання школярів, що полягає в системі вироблення індивідуального підходу до елементів правової вихованості [3].

Метою одержання найбільш повного комплексу правових знань запропонована методика правового виховання може бути реалізована за допомогою залучення учнів в розумово-практичну діяльність. Найбільш ефективні психолого-педагогічні засоби та методи взаємовідносин вчителів і учнів, оснащені достатнім вмістом, а також апробовані педагогічні методики, що застосовуються у відповідних ситуаціях, є основними складовими педагогічного процесу, націленими на позитивний результат. Запорука ефективності реалізації даного педагогічного процесу - гармонійне функціонування і взаємозв'язок педагогічних компонентів [1].

Педагоги, психологи та юристи підкреслюють, що основна ідея роботи з формування правової культури школярів - визнання дитини повноцінною і повноправною особистістю: вільною та відповідальною, яка знає свої права і способи нормативного поведінки у випадках їх порушення, що володіє почуттям власної гідності і з повагою відноситься до прав і свобод інших людей, здатної на власний вибір і з розумінням, що сприймає думки і переваги оточуючих [5].

У процесі формування правової культури мова йде про виховання особистості, характеру дитини. Недостатньо сказати дитині, що вона зобов'язана поважати права людини. Необхідні спеціальні тренування, що закріплюють ці принципи в її свідомості, щоб у подальшому вона могла використовувати їх незалежно від своєї освіти і соціального положення.

Правове виховання в сукупності з нормами моральної поведінки формує соціальну зрілість школярів. Тільки в умовах поєднання правових і моральних норм і правил поведінки учень стає законослухняним, дисциплінованим і виконавчим [1].

Розвиток правової грамотності школярів здійснюється на практичних заняттях з урахуванням принципу доступності, на яких школярі вчать робити аналіз документів, виробляти судження і робити висновки.

Правове виховання здійснюється за допомогою різних форм виховання, конкретних способів організації виховного процесу. Форми виховання - зовнішня і поведінкова сторона взаємин педагога, фахівця і неповнолітнього.

Серед різних форм правового виховання виділяють *основні організаційні форми* [2, 4]:

1. Правове навчання - передача, накопичення і засвоєння правових знань в загальноосвітніх школах, середніх спеціальних і вищих професійних навчальних закладах, установах соціального обслуговування.

2. Правове інформування, просвітництво, пропаганда - поширення правових ідей і правових вимог серед підростаючого покоління.

3. Юридична практика - передача юридичної інформації і знань, яка здійснюється за допомогою участі неповнолітніх у правозастосовчій діяльності, тобто фактичне застосування отриманих знань на практиці.

4. Самовиховання - навчання неповнолітніх, яке пов'язане з особистим досвідом, самоосвітою, а також власним аналізом правових явищ.

У концепції модернізації освіти в Україні в якості головного результату освіти розглядається готовність і здатність молодих людей з інтелектуальними порушеннями, які закінчують школу, нести особисту відповідальність як за власне благополуччя, так і за благополуччя суспільства. Важливими цілями освіти повинні стати формування високого рівня правової культури, правової свідомості, правової вихованості, знання основних правових норм і вміння використовувати можливості правової системи держави, вміння відстоювати свої права [3].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бойдко Д. М. Особливості засвоєння старшокласниками правових знань // Проблеми заг. та пед. психол.: Збірник наукових праць Інституту психол. ім. Г.С.Костюка АПН України. – К. – 2003. – Том 5. – Частина 1. – С.27–31.
2. Бойков А.Д., Степанов А.С., Шляпошников В.В. Правовая культура и вопросы правового воспитания. Сб. научных трудов. – М.: Изд-во Ин-т изуч. причин и разраб. мер предупреждения преступности, 1997. – 202 с.
3. Галасніченко І.К. Правова культура у розбудові Української держави // Право України. – 2005. – №4. – С 24–28.
4. Ляшенко О.О. Правове виховання учнів з вадами інтелектуального розвитку в навчально-виховному процесі спеціальної школи: автореф. дис. на здобуття наук.ст.канд.пед.наук: спец.13.00.03. «Корекційна педагогіка». – К., 2010. – 19 с.
5. Сильов В. М. Психолого-педагогічні проблеми дефектології та пенітенціарії. – К. : «НП Леся», 2010. – 770 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцентка Ляшко В.В.